

Dankwoord vooraf

Het idee voor dit boek kreeg ik door mijn ontmoeting met een zesjarig meisje en haar moeder, bij wie ik in november 2015 mijn verloren tas kon ophalen. In een schaars ingericht huis aan een kade in Amsterdam vertelde een vrouw met een Oost-Europees accent me dat niet zij maar haar dochter mijn tas als eerste had zien liggen – op straat naast een vuilnisbak. Een paar dagen later ben ik voor de tweede keer naar hun huis gefietst om het meisje als blijk van dank een sprookjesboek te brengen. Het huis zou ik nu niet meer terug kunnen vinden, maar vanaf deze pagina bedank ik haar nog eens, en ditmaal voor het boek dat zij mij – zonder het te weten – heeft ingegeven.

Het was nacht, de torenklok had juist twee keer geslagen, toen ze op weg naar huis gehuil hoorde. Ze stond stil en keek om zich heen. Het geluid kwam niet uit een open raam en op straat was niemand te zien, geen man of vrouw met een draagzak op de borst. Een doos met halfverzopen poesjes dan misschien of een tas met puppy's, vroeg ze zich af totdat ze het niet langer kon ontkennen. Ze draaide zich om naar de verzonken vuilcontainer schuin achter zich en duwde de klep open. Ze zag niets, maar het huilen verstomde; vanuit het stinkende gat klonk nu alleen een zacht gesnuif.

‘Rustig maar, ik ben bij je,’ zei ze en voorzichtig stak ze haar hand naar binnen.

Tastend in het afval stuitte ze op een opengescheurde plastic zak. Een zure geur kwam haar tegemoet, en erger nog, die van bedorven vlees; allerlei soorten verpakking voelde ze maar geen stof, huid of pluizig haar op een kloppende fontanel. Ze trok de zak naar zich toe en pro-

beerde er met haar andere hand graaiend omheen te komen – tevergeefs. Het kind moest dieper liggen dan haar arm lang was, zonder hulp kon ze er niet bij.

In de huizen aan de overkant brandde geen licht meer, op wat blauwe beeldschermflitsen na. Ze ademde diep in, maar de geur van opeengepakt vuil was sterker dan de kruidige herfstlucht. Op haar telefoon tikte ze het alarmnummer in. Terwijl ze de komst van de politie afwachtte haalde ze alvast een paar handen afval uit de bovenste zak, zodat het kind niet zou stikken voor de redding nabij was. Geknield voor de container begon ze door de geopende klep op de vondeling in te praten: ‘Blijf ademen, hou vol, alsjeblieft.’

Lang geleden had ze al begrepen dat haar als vrouw zonder man niet zomaar een kind in de schoot zou vallen, om er een te vinden moest het lot haar goedgezind zijn. Soms nam ze op haar zwerftochten door de stad een omweg langs een speelplaats of schoolplein in de hoop op een blikwisseling met een kind dat haar uitkoos om voortaan bij te horen. Eenzame kinderen te over en op menig smoeltje las ze: wat doe ik hier, niemand houdt van mij. Word ik nog opgehaald of hoe zit het? Maar wanneer ze het kind dan benaderde bleek het nooit zo alleen op de wereld als in dat boek, moeder was nog even boodschappen doen of vader stond in de file.

‘Niet bang zijn, nog even en we kunnen naar huis. Daar geef ik je te drinken, doe je in bad, peuter het vuil uit je neusgaten. Kun je niet slapen dan zing ik een liedje voor je, Vader Jacob en nog veel meer ken ik er, een paar van

vroeger ook, *Boci, Boci, tarka| Se füle, se farka*. Mijn moeder kende er nog veel meer, maar haar kan ik er niet meer naar vragen.'

Het kind begon weer te huilen. De agenten die even later kwamen opdagen konden het ook niet redden, daar was de brandweer voor nodig, besloten ze. Al die tijd bleef ze zo dicht mogelijk in de buurt van de ijzeren buik. 'Kijk uit,' riep ze toen de zijkant eraf gesloopt werd, 'voorzichtig!' Tegen de tijd dat de ambulance arriveerde, hadden zich meer mensen om de huilende bak verzameld: een man met twee bouviërs, een groepje studenten in feestkleren, en ze dreigde telkens iets verder naar achteren te worden gedrongen. Door haar geringe lengte werd er over haar heen gekeken, maar even vaak trok haar bochel juist de aandacht en liet men haar voorgaan. Het was het een of het ander. Dit keer moest ze haar ellebogen gebruiken, en toen het kindje in een besmeurde hansop met de beeltenis van Mickey Mouse uit het vuil werd opgedolven stond ze vooraan, de armen gevouwen in de wiegstand.

De wieg bleef leeg. De brandweerman liep haar voorbij en droeg het kind over aan een hulpverlener in een gifgeel hesje die het in een deken wikkelde en ermee in de gereedstaande ambulance stapte. Ze protesteerde dat het haar vondeling was, zij had de baby als eerste horen huilen, maar een agent pakte haar bij de arm en maande haar tot kalmte. Tegenstribbelen had geen zin, hij wilde een paar dingen van haar weten. Zoals het exacte tijdstip waarop ze de baby had ontdekt en of ze misschien ie-

mand had zien wegrennen, -rijden dan? En zo eindigde de nacht dat ze moeder had kunnen worden op het politiebureau.

Daar liet ze zich van haar beste kant zien, kalm stond ze de agent te woord. Tussen de vragen door zei ze dat ze heel wel in staat was om voor de vondeling te zorgen, ondanks haar postuur. Dat ze eind veertig was kon ook geen bezwaar zijn; in Italië lieten gynaecologen vrouwen ouder dan zij nog kinderen baren. Ze had een huis, werk, geen groot maar wel een vast inkomen, genoeg om een kind van te onderhouden; na haar middelbare-schooltijd was ze tien maanden au pair geweest en desgewenst kon ze een getuigschrift laten zien. Maar de agent antwoordde dat hij daar niet over ging, als de ouders niet gevonden werden trad de kindbescherming op als voogd en die zou over de vondeling beslissen.

Dat het een jongetje was van een paar weken oud moest ze de volgende avond in de krant lezen. En ook dat er een tijdelijk pleeggezin gevonden was – geen fotootje, of hoe ze het kind genoemd hadden, niets kwam ze over hem te weten. Wel werd ze gebeld door een journalist die haar wilde interviewen: ‘Als u niet toevallig langs die container gelopen was, leefde dat arme schaap nu niet meer.’ Hij noemde haar een heldin en stond erop haar namens de krant een bos bloemen te brengen; een foto van haar met boeket naast de vuilcontainer en een paar quotes, meer vroeg hij niet, maar ze bedankte voor de eer.

Na die nacht nam ze een besluit: ze gaf het vinden op. De urenlange wandelingen door de stad in de hoop iets

te zien liggen wat een ander was kwijtgeraakt, gingen haar tegenstaan. Telkens als ze de drang voelde toch weer op pad te gaan, zag ze zichzelf in het holst van de nacht, geknield voor een vuilcontainer. Ze wilde nooit meer zo hevig verlangen naar iets wat ze niet eens mocht vasthouden.

EEN

Na die beslissing had Jutka Horvath een zee van tijd, uren tussen werk en slaap waar ze zich geen raad mee wist. Hoe was het zover gekomen – vooral 's nachts, als ze wakker lag, maalde die vraag door haar hoofd; bij elkaar opgeteld had ze waarschijnlijk meer uren op straat doorgebracht dan de gemiddelde dakloze. In het schrift, het laatste van een halve plank vol, dat ze gebruikt had om haar gevonden voorwerpen in te boekstaven, maakte ze ook haar eerste aantekeningen: hoe, wanneer, waarmee het vinden was begonnen. *Mijn leven is geen succesverhaal, niet van krantenkind tot miljonair, van vluchteling tot vooraanstaand wetenschapper of hoe een lelijk eendje een zwaan werd. Het was eerder andersom.*

Maar op een namiddag in november, eind jaren vijftig van de vorige eeuw, lag het geluk voor het oprapen, half verscholen achter een fiets naast de voordeur van een hoekhuis: een langwerpige damestas van krokodillenleer. Haar moeder, Krisztina Horvath, mama oftewel

Anya, had hem nog niet opgemerkt, maar zij, het zesjarige dichter bij de grond levende kind, vloog eropaf.

Afblijven, Jutka, in godsnaam, riep haar moeder in de thuistaal die ze spraken als ze samen waren of met landgenoten onder elkaar. Het klonk dramatisch, hoewel er in die jaren nog niet gewaarschuwd hoefde te worden voor onbeheerd achtergelaten eigendommen.

Met de handen op de rug hurkte Jutka bij de tas neer en keek ernaar alsof het een uit de goot gevallen kauwtje was. Haar moeder raapte hem met tegenzin op en belde aan; ze had haast, over een uur moest ze naar haar werk. Het raampje in de deur bleef donker en ook in de kamer naast de voordeur werd geen licht gemaakt.

Jutka vroeg of ze de tas naar de politie zouden brengen, maar haar moeder deed alsof ze het niet hoorde. Zij verdwaalde nog liever dan dat ze een agent de weg zou vragen en ook de postbode bejegende ze wantrouwend omdat hij een uniform droeg. Zij wilde niet dat een onbekende in dienst van de overheid iets bij haar in de bus deed en had een postvakje gehoord op het dichtstbijzijnde postkantoor. Wanneer er een brief van thuis kwam, stoomde ze boven een ketel water eerst de postzegel van de envelop, want achter dat geheime luikje had de afzender vaak een paar woorden voor haar achtergelaten die de censuur niet mocht lezen.

Op hun zolderverdieping, vierhoog in Oud-West, leegde ze de tas op de keukentafel, waar Jutka al klaarzat, haar stoel met twee kussens opgehoogd om de buit beter te kunnen overzien:

- huissleutel
- platte poederdoos
- schone zakdoek
- witte agenda
- afgescheurd bioscoopkaartje Tuschinski
- portemonnee
- paarlemoeren kruisje zonder ketting
- lippenstift

Jutka keek toe hoe haar moeder, een sigaret tussen de lippen, de stift omhoogdraaide en hem onder de lamp hield: fletsroze, niet haar kleur. Voor ze 's avonds naar haar werk vertrok stiftte ze haar lippen vuurrood, maar ook 's middags voor ze pianoles gaf en iedere keer nadat ze wat had gedronken. Haar lippenstiften slonken sneller dan waterijsjes in de zon, en waarschijnlijk zou ze deze gehouden hebben als het wel haar kleur was geweest. Nadat ze geconstateerd had dat er geen cent meer in de portemonnee zat, verloor ze haar interesse en begon zich om te kleden.

Meestal hielp Jutka haar door de poederdons aan te geven, een sigaret af te tippen maar die avond bood ze haar diensten niet aan, begoocheld als ze was door de schat op tafel. Ze stelde zich de vrouw voor die zonder sleutel haar huis niet in kon, geen geld had om avondeten te kopen of in een telefooncel een vriendin te bellen. Hongerig zwervend ging ze over straat. Zelfs zij konden toen ze twee jaar geleden na een lange reis in Nederland aankwamen – haar moeder had alleen een rugzak bij zich